

AGENDA

1. Assen: tentoonstelling „Boerenlandschap in beweging”

Anderhalve eeuw boerenbedrijf in Drenthe en het Drents Landbouw Genootschap. Van 3 september 1994 tot 8 januari 1995.

Aanleiding tot deze tentoonstelling is het 150-jarig bestaan van het DLG. De geschiedenis van het DLG loopt als een rode draad door de expositie. In geen andere provincie is het landschap zo veranderd door menselijke ingrepen als in Drenthe.

In 1844 werd het DLG opgericht met als doel de bevordering van landontginning en landbouw in Drenthe. Na 1918 werd op grote schaal de ontginning van de enorme heidevelden aangepakt. Ook kwam op initiatief van het DLG het landbouwonderwijs van de grond en werden met ondersteuning van het DLG vele zuivelfabrieken opgericht. In de periode 1920-1950 ontwikkelde het DLG zich tot de belangenbehartiger en informatiebron van de boeren. De vervening en ontginning kwamen in deze periode tot een hoogtepunt; compleet nieuwe dorpen, als Witteveen en Zeijerveld, ontstonden op het pas ontgonnen land. Na 1950 onderging de landbouw grote veranderingen onder invloed van de schaalvergroting, mechanisatie en ruilverkaveling.

Aan de hand van allerlei voorwerpen, schilderijen, landbouwwerktuigen, foto's en filmbeelden wordt in de tentoonstelling een beeld gegeven van 150 jaar landbouw en boerenbedrijf in Drenthe.

Ter gelegenheid van het jubileum van het DLG is een boek verschenen met de titel: „Boerenlandschap in beweging. Anderhalve eeuw boerenbedrijf in Drenthe en het DLG”, onder redactie van J. Bieleman. Prijs: f 45,-. Het boek is verkrijgbaar in de boekhandel en in het museum. Drents Museum, Brink 1, Assen. Tel. 05920-12741.

2. Assen: tentoonstelling „Weggevertjes in Nederland, 1920-1970”

In samenwerking met het Schielandhuis in Rotterdam en het Speelgoed- en blikmuseum in Deventer heeft het Drents Museum een tentoonstelling samengesteld over „weggevertjes”, oftewel cadeau-artikelen bij merkproducten.

Het Nederlandse volk wordt al vele jaren rijkelijk bedacht met geschenken. Fabrikanten en reclamemakers spelen al sinds 1900 in op ons goed ontwikkelde gevoel voor spaarzaamheid. Zo worden bij vele producten zegeltjes uitgegeven, waarvoor talloze geschenken te krijgen zijn. De Nederlandse spaarwoede betrof o.a. de plaatjesalbums van Verkade, artikelen van Flipje Tiel en het Snoepje van de week van De Gruyter. Op de tentoonstelling is een keur van geschenkmateriaal van vele bedrijven en producten te bezichtigen.

Ter gelegenheid van deze tentoonstelling verschijnt onder dezelfde titel een rijk geïllustreerd boek, waarin wetenschap-

pers, reclamemensen en verzamelaars uitgebreid ingaan op het fenomeen cadeau-artikelen bij merkproducten. Het boek kost f 35,- en is verkrijgbaar in het museum en bij de boekhandel.

Drents Museum, Brink 1, Assen. Tel. 05920-12741.

3. Tilburg: tentoonstelling „Kunst van zaken”

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Brabants-Zeeuwse Werkgeversvereniging (BZW) wordt in het Nederlands Textielmuseum in Tilburg een tentoonstelling gehouden van meer dan honderd kunstwerken die het bedrijfsleven van Noord-Brabant en Zeeland als onderwerp hebben.

De kunstvoorwerpen, waaronder vele schilderijen van Sluyters, Willink en Heyenbrock, zijn voor het grootste deel afkomstig van bij de BZW aangesloten bedrijven en worden nu voor het eerst naar buiten toe gepresenteerd. De kunstwerken geven een zeer gevarieerd beeld van het Zeeuwse en Brabantse bedrijfsleven in de 19e en 20e eeuw. Het idee voor deze unieke tentoonstelling werd ontwikkeld door de Stichting Europese Kunst en Industrie (SEKI).

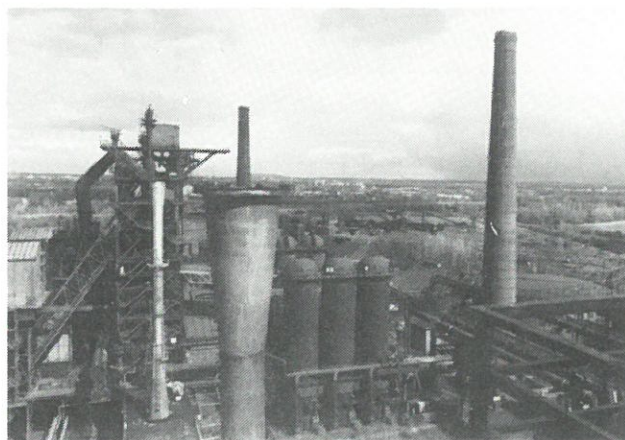
Bij de expositie verschijnt onder dezelfde titel een boek, waarin alle kunstwerken in kleur zijn afgebeeld en voorzien van een toelichting. Daarnaast behandelt het boek het ontstaan van het moderne bedrijfsleven in Zeeland en Noord-Brabant en de geschiedenis van de BZW. Het boek telt 180 pagina's in full colour en is in beperkte oplage uitgegeven door de BZW. Het is te verkrijgen bij de BZW, Postbus 90154, 5000 LG Tilburg.

Nederlands Textielmuseum, Goirkestraat 96, 5046 GN Tilburg.

Van 8 oktober 1994 tot 14 januari 1995.

4. Oberhausen (Duitsland): tentoonstelling „Feuer und Flamme; 200 Jahre Ruhrgebiet”

„Vuur en vlammen”; trefwoorden die een ieder zal aanspreken die weleens door het Ruhrgebied is gereden en de machtige aanblik van fabrieken, schoorstenen, mijnen, rook en zwavel ondergaat.

Duisburg - Staalfabriek.

Onder deze benaming is van 22 juli tot 1 november 1994 een overzichtsexpositie te bezichtigen op een bijzondere locatie: de uit 1928 daterende gashouder van de v.m. Gutehoffnungshütte bij Oberhausen, met zijn 116 m hoogte en doorsnede van 68 m de grootste gashouder van Europa. Geen ander gebied binnen Europa is in de 19e eeuw zo grondig van karakter veranderd als het Ruhrgebied, van een rustiek heidellandschap „umgesiedelt” in een immens industriegebied met kolenmijnen, staalfabrieken en chemische industrie. „Feuer & Flamme” is een terugblik op 200 jaar industrialisatie, verandering van landschap, sociale tegenstellingen en oorlogen. De expositie biedt onder meer: een reconstructie van het oorspronkelijke landschap, een 20 meter lang diapanorama van de belangrijkste industrieën, een treinreis op video door het Ruhrgebied, een historisch overzicht met de belangrijkste data van 1872 tot 1992, een geluidspresentatie van productieprocessen en een presentatie van voetbalbekers, gewonnen door eens vermaarde Ruhrgebied „manschaften” (Schalke-'04).

- Locatie: Gasometer Oberhausen, Am Grafenbusch, bij kruising A42/Sterkrader Strabe.
- Geopend: dagelijks van 10.00 tot 20.00 uur.
- Info: Ausstellungsburro am Gasometer, tel. 0208.63.35.38, of: IBA Emscher Park, tel. 0209.1703.140.

5. Izegem (België): Contactdag Industrieel Erfgoed VVIA 8 oktober

De Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie (VVIA) organiseert op zaterdag 8 oktober haar jaarlijkse contactdag in het drukkerijmuseum Strobbe te Izegem bij Kortrijk. Het thema van deze contactdag is: „Bedrijfsleven en industrieel erfgoed”.

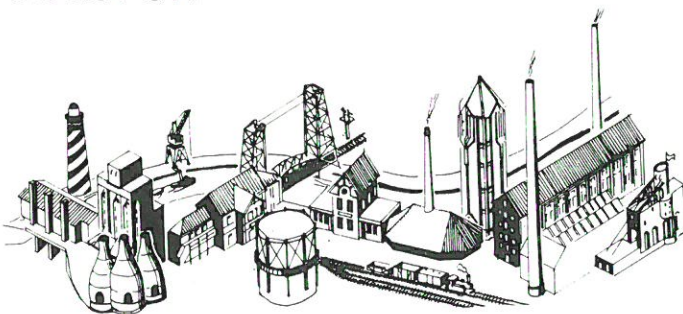
In de middag is er gelegenheid voor presentatie van de aangesloten Belgische organisaties en belanghebbenden; ook Nederlandse organisaties en werkgroepen zijn op deze dag welkom!

Informatie: VVIA/Postbus 30, B-9000 Gent 12.

In samenwerking met het Centrum voor Conservatie en Restauratie organiseert de VVIA de cursus: „Inleiding tot de Industriële archeologie”. De cursus, die openstaat voor iedereen, geeft een gedegen inleiding in de achtergronden en de problematiek van het industrieel erfgoed. Naast een theoretische basis worden enkele specifieke takken van nijverheid, zoals molens, brouwerijen, textiel, etc., door specialisten in deze branches behandeld.

Duur cursus: zeven zaterdagen (eenmaal per maand), vanaf 22 oktober 1994.

COLOFON

Industria

Nieuwsbrief van de 45 bij de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties. De nieuwsbrief verschijnt ± zesmaal per jaar en staat onder redactie van:

H. P. G. de Boer, W. F. Jansen Wz. en A. J. Klut.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Fonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

Redactie-adres: Industria, p/a M. N. M. Overbeek, Noteboomstraat 61, 8021 WR Zwolle (samensteller).

Kopij voor Industria 1994 no. 5 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 15 november 1994.

Sekretariaatsadres FIEN: Zomervaat 206f, 2033 DN Haarlem.

Abonnementenopgave: door overmaking van f 26,- voor de jaargang 1994 op Postbankrek.nr. 132802 ten name van Stichting FIEN, Industria, Oosteinde 13, 7772 CA Hardenberg.

NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

1. Stichting Europese Industrie en Kunst (SEKI)

SEKI organiseert op zaterdag 8 oktober een internationaal congres in het Nederlands Textielmuseum in Tilburg.

Het congres heeft als onderwerp: „Industry in Art”. Het betreft afbeeldingen over de Europese industrie in de beeldende kunst.

Het programma is als volgt:

10.00 uur	Inschrijving en koffie
10.30 uur	Welkom door de SEKI-voorzitter, Peter Nijhof
10.35 uur	Opening door Hans Wijers, minister van Economische Zaken
10.45 uur	Prof. Klaus Türk over zijn databank „Arbeitsbilder”
11.30 uur	Maayke Groffen, onderzoekster en samensteller van de expositie <i>Kunst van Zaken</i> over die tentoonstelling
12.15 uur	Start rondleidingen expositie <i>Kunst van Zaken</i>
13.00 uur	Lunch in het museumrestaurant
14.00 uur	Dr. Ernst Schmacke over „Anmerkungen zum Thema”
14.45 uur	Hildebrand de Boer over: „Art as an industrial heritage”
15.30 uur	Discussie
16.30 uur	Afsluiting

Tevens is er de gelegenheid om de expositie „Kunst van Zaken” in het Textielmuseum te bezichtigen (zie ook AGENDA).

Voor informatie: Stichting Europese Kunst en Industrie (SEKI), Krimkade 27, 2251 JV Voorschoten. Tel./fax 071-616168.

Aanmelding door de deelnamekosten van f 95,- (incl. lunch) over te maken op postbanknr. 4400371, o.v.v. SEKI-congres. Leden van bij FIEN aangesloten organisaties kunnen inschrijven voor de gereduceerde prijs van f 45,- (incl. lunch).

2. Nederlandse Gemalen Stichting (NGS)

De NGS houdt op vrijdag 21 oktober haar algemene vergadering in het bureau van de Landinrichting Eemnes.

Na de vergadering volgt een uiteenzetting over de landinrichting Eemnes en een bezoek aan het gemaal Eemnes en het Eemnessersluisje. De keuze van deze locatie houdt verband met de officiële her-ingebruikstelling van dit gerestaureerde waterbouwkundige complex op 1 september door de Commissaris van de Koningin van Utrecht. Bij deze gelegenheid is een informatiepaneel aan de NGS geschonken door de ANWB en het Prins Bernhardfonds. Informatie: NGS, Willem de Zwijgerlaan 11, 2351 RA Leiderdorp.

3. Histechnica/KIVI

Histechnica en de Afd. Geschiedenis der Techniek van het KIVI organiseren in het najaar de volgende lezingen:

- 15 oktober 1994: „Dertig jaar Deltawerken”; herinneringen van ir. H. Engel, Hoofd Deltadienst 1976-1986.
- 19 november 1994: „Bouw en gebruik van stoomlocomotieven in Nederland”, door prof. dr. ir. A. D. de Pater, v.m. hoogleraar TU-Delft.

De voordrachten worden gehouden in het Techniek Museum Delft.

Inlichtingen bij ir. G. G. Nieuwmeijer, tel. 015-781012 (werk) of 079-410222 (privé, tot 20.00 uur).

4. Stichting Museumstoomtram Hoorn-Medemblik

De Stichting Museumstoomtram wil een attractiepark inrichten rond het oude tramstation bij Wognum. Met dit park denkt de stichting zo'n 400.000 bezoekers per jaar te kunnen trekken en werk te bieden aan 300 mensen. Volgens chef exploitatie H. van Lunteren moet het attractiepark de jaren twintig doen herleven. Rond het bestaande oude station moeten winkeltjes, een hotel en een bioscoop in de stijl van die tijd verrijzen. Het park is essentieel om de levensvatbaarheid van de museumspoorlijn in de toekomst te kunnen garanderen; exploitatie van de lijn zal steeds problematischer worden gezien. Een onderzoek naar de mogelijkheden van het park wordt in november afgerond. Als het onderzoek positief uitvalt, kan in 1997 met de bouw van het dorp worden begonnen. Voor die tijd moet echter eerst het financiële verhaal rond zijn.

5. SHIE - Stichting Haags Industrieel Erfgoed

Het tweede nummer van „Haagvaarder”, het kwartaalbulletin van de SHIE, is verschenen. Het hoofdartikel is gewijd aan de voormalige winkel van De Gruyter aan de Beeklaan 303 in Den Haag. De winkel uit 1917 staat sinds begin 1994 leeg. In de regio Den Haag is dit de laatste winkel waarin het authentieke De Gruyter-interieur bewaard is gebleven. Dankzij kruidenier Van Gilst is de winkel aan de Beeklaan aan modernisering ontsnapt. De originele blauw betegelde winkelpui, de kleurige tegeltableaus, de witmarmeren toonbank en de schappen voor de kruidenierswaren zijn nog te bewonderen. De tegeltableaus in art deco zijn vervaardigd door de Koninklijke Plateelbakkerij Zuid-Holland en de Porceleyne Fles in Delft.

SHIE zal in het najaar een lezingencyclus organiseren, waarin op vier avonden diverse aspecten van het industriële verleden aan bod zullen komen. Naast een algemene inleiding op het industrieel verleden van Den Haag zal er aandacht zijn voor bedrijfsfilms, de grafische industrie, de elektriciteitsproductie en enkele bedrijfsbezoeken.

Informatie: Botine Koopmans, tel. 079-440528 (ma/do).

BERICHTEN

FRIESLAND

Moleneind: in mei is het herstel begonnen van de 26 m hoge schoorsteenpijp van de voormalige vlasfabriek in dit dorp, onder de rook van Leeuwarden. De vlasfabriek in Moleneind werd in 1898 gesticht door Theodorus van Welderen, baron Rengers. Er werd gewerkt volgens de zogenaamde Kortrijkse methode, waarbij de rotting van het vlas in stromend water plaatsvond. De vlasfabriek was in bedrijf tot 1964, waarna verschillende bedrijven er hun domicilie hadden. In samenwerking met de huidige eigenaar probeert de Vereniging Dorpsbelangen zoveel mogelijk van het complex in oude staat terug te brengen. In het kader van de restauratie, die door verschillende instanties wordt bekostigd, zal de pijp met een betonnen plaat worden afgedicht, de binnenkant worden gereinigd en het metselwerk worden gevoegd. Voor dit karwei is een gespecialiseerde schoorsteenbouwer aangetrokken.

Workum: de laatste nog in oude staat functionerende scheepswerf van Nederland, scheepstimmerwerf „De Hoop” in Workum, bestaat dit jaar driehonderd jaar. De „Stichting Promotie 300 jaar scheepstimmerwerf De Hoop” wil geld inzamelen om de werf op te knappen en de investeringen te bekostigen die nodig zijn in het kader van de nieuwe milieu-eisen (opvang spoelwater).

De werf was jarenlang in handen van de familie Zwolsman, die zich specialiseerde in het herstel van oude schepen met ambachtelijke middelen, reden waarom de werf nog praktisch in oorspronkelijke staat verkeert. Inmiddels is de werf eigendom van de Stichting Zwolsman Scheepstimmerwerf. Tegenwoordig worden met authentieke middelen, aangevuld met moderne technieken, rond-en platbodempjachten opgeknapt.

OVERIJSEL

Enschede: onlangs is de restauratie voltooid van een rijtje z.g. afdakswoningen aan de Sumatrastraat. Het rijtje van zes woningen is het laatste nog in Enschede aanwezige voorbeeld van textielarbeidershuisvesting in de voormalige textielstad.

De woningen zijn in 1888 gebouwd en waren na jarenlange verwaarlozing bestemd voor de sloop. De gemeente Enschede realiseerde zich bijtijds de cultuurhistorische waarde van deze laatste restanten arbeidshuisvesting uit het textielverleden en stopte 80 mille uit het stadsvernieuingsfonds in het herstel van de huisjes. De benaming „afdakswoningen” is afgeleid van de vorm waarin de huizen zijn gebouwd: een hoge gevel aan de voorzijde en een laag weglappend dak aan de achterzijde. Tijdens de restauratie zijn enkele huisjes samengevoegd tot één woning.

Kampen: het laatste oude zeesluisje op het Kampereiland in de polder Mandjeswaard zal waarschijnlijk dit jaar worden gesloopt. Waterschap IJsseldelta wil het uit 1880 stammende bakstenen sluisje vervangen door een klepduiker. Restauratie van de sluis, die in zeer slechte staat verkeert, zou viermaal zoveel kosten als aanleg van een nieuwe duiker.

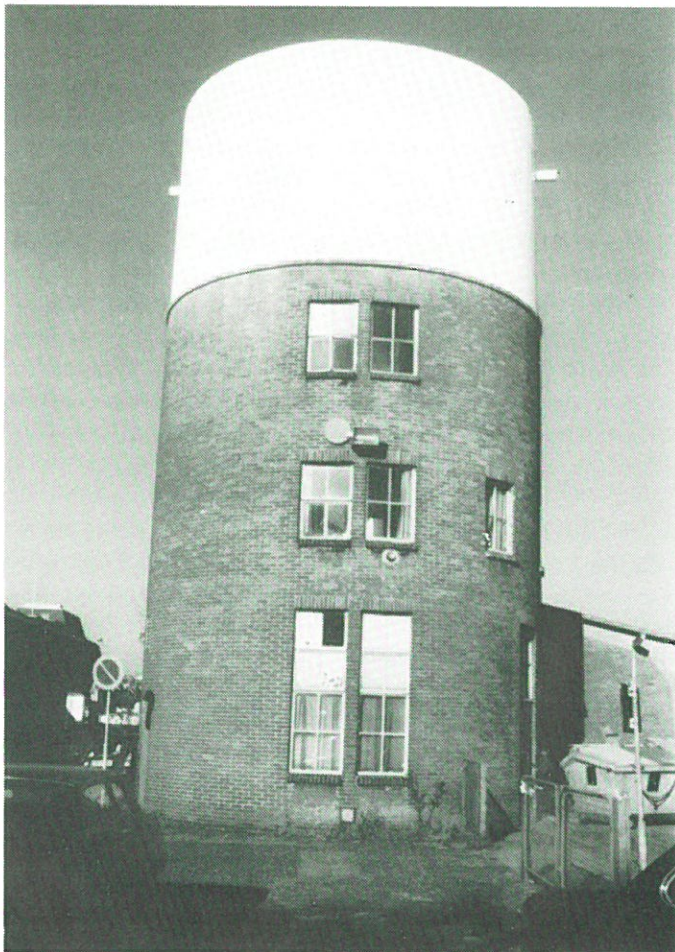
Vanuit historisch oogpunt zou behoud van de sluis de moeite waard zijn; het is het enig overgebleven zeesluisje in de verdedigingswerken tegen de vroegere Zuiderzee op Kamper grondgebied.

ZEELAND

Goes: de plannen voor de bouw van een restaurant in de watertoren van Goes zijn onhaalbaar gebleken. De eisen die de brandweer stelde om het restaurant in het reservoir te bouwen, kwamen haaks te staan op de eisen van Monumentenzorg. De uit 1912 daterende toren staat sinds 1978 op de monumentenlijst. De toren heeft een heel typerend silhouet vanwege de opengewerkte stalen draagconstructie, bekroond door het ronde reservoir met een spitsdak. Een plan om terwille van de brandveiligheid de stalen constructie te ommantelen met beton, is door de rijksdienst Monumentenzorg afgewezen, omdat dit een aantasting van het silhouet van de toren zou betekenen. Bouwbedrijf Sprangers uit Breda, initiatiefnemer van het restaurantplan, is sinds 1993 in onderhandeling met de eigenaar van de toren, Delta Nutsbedrijven, over de overname van de watertoren. Delta Nutsbedrijven wil de toren binnen drie jaar afstoten, zodra het nieuwe pompstation bij 's-Gravenpolder gereed is. Verbouw van de toren zou volgens Sprangers ca. 2 miljoen gaan kosten. De financiering zou mogelijk moeten worden gemaakt door de bouw van koopwoningen op het terrein naast de watertoren.

LIMBURG

Roermond: het Cuypersgenootschap, de vereniging tot behoud van 19-20e-eeuws cultuurgoed in Nederland, wil dat het rijk de watertoren bij het NS-station van Roermond op de monumentenlijst plaatst. De watertoren, een van de laatste spoorwegwatertorens van Nederland, is in 1928 gebouwd naar een ontwerp van architect Sybold van Ravesteyn.

Roermond - watertoren bij NS-station.

NS wil op de plaats van de watertoren een parkeerterrein aanleggen. De toren maakt nu nog deel uit van het beschermd stadsgezicht Stationsbuurt.

NOORD-BRABANT

Etten-Leur: de uit 1924 daterende watertoren aan de Hoevenseweg is door de Waterleidingmaatschappij Noordwest-Brabant te koop aangeboden voor f 275.000,-. De betonnen toren is ontworpen door architect H. Sangster. De gemeente Etten-Leur is een procedure gestart om de toren op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen, een voornemen waar de waterleidingmaatschappij al bezwaar tegen heeft aangetekend. Belangrijk criterium voor plaatsing op de monumentenlijst is volgens de gemeente de fraaie art-decostijl van de toren.

LITERATUURSIGNALERING

1. *Water ter verdediging.* Stichting Menno van Coehoorn/Walburg Pers, Zutphen (serie Waterbouwkundige Bijdragen, no. 2). 156 blz., geïll., lit. opg. ISBN 90-60118820. Prijs f 37,50.

In de reeks vestingbouwkundige bijdragen verscheen deze uitgave, gewijd aan de historie van inundaties, met bijdragen van een tiental auteurs. Bekende voorbeelden van inundaties zijn de Hollandse waterlinie en de verbeterde versie hiervan uit de 19e eeuw. Het boek besteedt ruime aandacht aan de waterbouwkundige aspecten van de in Nederland toegepaste inundatiestelsels. Vooral de bijdragen over de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn in dit opzicht van belang voor de industrieel-archeoloog. Uitvoerig worden de verschillende typen inlaatsluizen met bijbehorende werken beschreven. Het boek is rijk geïllustreerd met foto's en tekeningen.

2. *Kaarslicht verenigt.* Tilburg: Nederlandse Vereniging van Fabrikanten in de Kaarsenindustrie, 1994. 99 blz., geïll., lit. opg. 30 x 30 cm + bijlage (94 blz.). ISBN 90-90070680. Gereduceerde prijs f 39,50.

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Nederlandse Vereniging van Fabrikanten in de Kaarsenindustrie is dit rijk geïllustreerde boekwerk verschenen. Het boek begint met een historisch overzicht van het gebruik van kaarslicht. In de 19e eeuw worden kaarsen machinaal geproduceerd, na de ontdekking van stearine. Verder besteedt het boek aandacht aan zaken als: de kaars in de religie, het verbrandingsproces in een vlam en kaarslicht in de kunst. Het laatste hoofdstuk beschrijft de historie van de Kaarsenfabrikantenvereniging. De bijlage bevat een samenvatting in Duits, Frans en Engels. Het boek, dat in beperkte oplage is uitgegeven, is bijzonder rijk geïllustreerd en fraai gedrukt op glanzend papier. Verkrijgbaar bij: Nederlandse Vereniging van Fabrikanten in de Kaarsenindustrie, Postbus 90154, 5000 LG Tilburg.

Kampen - voormalig zeesluisje Mandjeswaard.

Zwolle: nog dit jaar zal begonnen worden met het herstel van de Kleine Sluis, onderdeel van het Katerveersluizencomplex in de Willemsvaart. Eind 1993 kwam de restauratie van de grote sluis al gereed, nu is de kleine sluis uit 1819 aan de beurt. De Kleine Sluis bestaat uit een ovale sluiskolk, een ijzeren ophaalbrug en een schutsluis met rolbrug, die de verbinding vormt met de IJssel. De restauratiekosten, ca. 3 miljoen, worden voor 60% gefinancierd uit het werkgelegenheidsfonds van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De Kleine Sluis zal in de toekomst als passantenhaven dienst gaan doen. Voor de bediening van de sluis en de ophaalbrug zal een banenpoolproject worden opgezet.

GELDERLAND

Culemborg: de Waterleidingmaatschappij Gelderland overweegt de watertoren van Culemborg te slopen.

Culemborg - watertoren.

De toren, in 1911 gebouwd door de bekende watertorenbouwer Visser en Smit, is niet meer in gebruik en verkeert in slechte staat van onderhoud. De gemeente Culemborg heeft geen interesse in overname van de toren, maar is wel van plan de toren met het bijbehorende pompgebouw op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. De WMG wil de toren alleen gaan opknappen als hiervoor subsidies beschikbaar komen. Verkoop van de toren aan particulieren wordt nog overwogen.

De Culemborgse toren verkeert overigens niet meer in originele staat; begin zeventiger jaren werd het bakstenen reservoir met de kantelen vervangen door een sobere ommanteling, om het verval tegen te gaan.

Nijkerk: het fabrieksgebouw van de chocoladefabriek „De Baronie” aan de Westkadijk krijgt een nieuwe bestemming als meubelhandel. Alleen de dropafdeling van „De Baronie” blijft in een deel van het complex gehandhaafd. Het fabrieksgebouw dateert van ca. 1900 en zal door de nieuwe eigenaar weer in de oorspronkelijke staat worden teruggebracht. Door de aankoop en restauratie van het complex vervalt de in 1996 geplande sloop, die eerder met de gemeente Nijkerk contractueel was vastgelegd met „De Baronie”.

De nieuwe functie van de fabriek past in het streven van de gemeente om het havengebied een face-lift te geven.

UTRECHT

Amersfoort: de NS-hoofdwerkplaats in Amersfoort, waar rollend materieel van de NS wordt gereviseerd, gaat de werkzaamheden concentreren in het hoofdgebouw. Dit heeft tot gevolg dat een aantal bedrijfspanden, zoals de wagenloods, de houtloods en een magazijn, overbodig wordt. Deze gebouwen zullen aan derden worden verhuurd. Het Spoorwegmuseum heeft belangstelling voor overname van de schilderloods als opslagruimte voor materieel. Mochten er zich geen huurders voor de overige gebouwen aanmelden, dan is sloop voor de NS het alternatief.

Utrecht: bewoners van de Utrechtse wijk Oog in Al hebben onlangs een juridische overwinning behaald tegen de sojafabriek van Cereol Benelux, gelegen tegenover de wijk aan het Merwedekanaal. De Stichting Oog in Al Leefbaar vecht al jaren tegen de stank- en lawaaioverlast die het bedrijf veroorzaakt. Een recente uitspraak van de Raad van State bepaalde dat de milieuvergunning, die de gemeente aan het bedrijf gaf, in 1991 onrechtmatig was. De fabriek is in 1908 op deze plaats gesticht als lijnkoekenfabriek.

Utrecht - Sojafabriek.

De produktie vindt nog steeds plaats in het oorspronkelijke karakteristieke fabrieksgebouw. Naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State en de aanhoudende protesten van de wijkbewoners is de gemeente begonnen met een onderzoek naar de mogelijkheid het bedrijf te verplaatsen.

Wat de toekomst zal brengen voor dit industrieel monument, is ongewis.

Veenendaal: van de rijke industriële geschiedenis van Veenendaal (tabaksindustrie, textiel) is weinig meer over. De afgelopen jaren zijn praktisch alle fabriekscomplexen gesloopt. Als laatste restant is een deel van de Hollandia-wolfabriek aan het Verlaat overgebleven. In het centrumplan is ruimte gelaten voor behoud van het kantoorgedeelte van Hollandia, een gebouw uit 1926 van architect B. van Kreel. Het pand staat op de inventarisatielijst van beeldbepalende gebouwen in de provincie Utrecht. Als mogelijke herbesteding wordt genoemd een appartementencomplex.

Woerden: de historische vereniging Hugo Kotestein verzet zich tegen de vergevorderde plannen van NS om het uit 1913 daterende station ingrijpend te verbouwen. De plannen, die al door de gemeente zijn goedgekeurd, voorzien in een glazen aanbouw, een nieuwe traverse en vervanging van de stalen perronoverkappingen. Volgens NS zullen de werkzaamheden in januari 1995 beginnen. Volgens Stichting Hugo Kotestein is uit een enquête onder NS-reizigers gebleken dat een meerderheid de geplande glazen aanbouw als een aantasting ziet van het gave Jugendstilkarakter van het station.

NS bestrijdt deze visie; het station moet uitgebreid worden om de toekomstige reizigersstromen te kunnen verwerken. Het Jugendstilkarakter van het gebouw wordt volgens NS zorgvuldig gerespecteerd bij de verbouwing: karakteristieke lampen blijven hangen en de glas-in-loodramen blijven op hun plaats.

NOORD-HOLLAND

Alkmaar: het dieselgemaal „Overdie-Achtermeer” aan de Cort van der Lindenkade is door de provincie Noord-Holland op de provinciale monumentenlijst geplaatst. Het door architect L. Groen in 1913 ontworpen gemaal is een van de oudste nog complete dieselgemalen van ons land. Zeldzaam is de aanwezigheid van een één-cilinder Werkspoordieselmotor met compressor en centrifugaal-pomp. Het gemaal is eigendom van de Stichting Beheer dieselgemaal polder Overdie. Eeuwenlang is de polder met een windmolen bemalen. Na het afbranden van de molen in 1912 sloot het polderbestuur een contract met Werkspoor voor levering van een dieselmotor.

De motor heeft uiteindelijk 88 jaar dienstgedaan; in 1991 werd het gemaal overgedragen aan de stichting. Een aantal Alkmaarse bedrijven sponsort het onderhoud van de machine.

Bussum: de gemeente Naarden-Bussum heeft bij de provincie een verzoek ingediend het station Naarden-Bussum op de provinciale monumentenlijst te plaatsen. Het station is gebouwd in 1927 in expressionistische baksteenstijl, naar een ontwerp van architect Schelling. Na de recente sloop van station Sittard uit dezelfde stijlperiode is station Naarden-Bussum het enige station dat een vertegenwoordiger is van het expressionisme. De plannen om het station het predikaat monument te geven, hebben inmiddels geleid tot het weigeren door de

provincie van een sloopvergunning voor de perronoverkapping van het eilandperron. NS wilde de kap slopen en door een onderhoudsarme constructie vervangen. De perronkap is een essentieel onderdeel van het station en bestaat uit een fraaie stalen draagconstructie.

Oosthuizen: het oude kaaspakhuis „De Komeet” aan de Raadhuisstraat dreigt binnenkort te worden gesloopt. De grond onder het pakhuis is vervuild, reden waarom het in verval geraakte pakhuis niet in aanmerking komt voor een nieuwe bestemming.

De eigenaar van een plaatselijke supermarkt heeft belangstelling voor nieuwbouw op de plaats van „De Komeet”. Hoewel het pakhuis op de inventarisatielijst van jonge bouwkunst van de provincie voorkomt, is dit volgens het College van B & W geen beletsel om de sloop door te laten gaan.

Weesp: het koetshuis van de fabrikantenvilla Casparus, dat begin dit jaar plotseling ernstig begon te verzakken, is uit veiligheidsoverwegingen gesloopt. De plotselinge verzakking is waarschijnlijk te wijten aan het instorten van een van de funderingsbogen. Het honderd jaar oude koetshuis maakt deel uit van de imposante villa Casparus, in 1897 gebouwd voor de chocoladefabrikant Casparus van Houten. Al geruime tijd wordt gewerkt aan een totaal herstelplan voor de villa met bijgebouwen. Eigenaar Van Kan wil de villa in drie fasen in samenwerking met een projectontwikkelaar restaureren en uitbreiden met een appartementenvleugel. Of het nu gesloopte koetshuis in de plannen terugkomt, is onzeker (zie ook *Industria* 1992, no. 4).

ZUID-HOLLAND

Delft: de faculteit Bouwkunde van de TU-Delft heeft in samenwerking met de Nederlandse Bruggenstichting een onderzoek verricht naar de bruggen in Delft. Het resultaat van dit onderzoek is onlangs in een rapport, „Bruggen in de gemeente Delft”, aangeboden aan de gemeente. Het rapport bestrijkt de periode 1850-1940 en bevat voornamelijk technische gegevens over de onderzochte bruggen. In een vervolgstudie zal meer aandacht worden geschonken aan cultuurhistorische gegevens en zal ook een waardeoordeel worden gegeven.

Leiden: het oude Zuidelijke rioolgemaal op de hoek Geregracht-Korevaarstraat heeft sinds kort een nieuwe bestemming: thuisbasis van de afdeling Rijnstreek van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN). Het rioolgemaal is in 1936 gebouwd en had onder andere een functie bij het dempen van het Levendaal. In het interieur zijn de pompen verwijderd, zodat de archeologische collectie van de AWN er een plaats kon vinden. Volgens H. van Limburg van de gemeentelijke afdeling Monumentenzorg is het rioolgemaal een „jong industrieel monument”.

Leidschendam: de gemeente Leidschendam en de Stichting Behoud Oude Motorgemalen Voorschoten/Leidschendam willen het stoomgemaal „De Antagonist” voordragen voor plaatsing op de provinciale monumentenlijst. „De Antagonist” bemaalde sinds 1882 de Starrevaart en Damhouderpolder.

In verband met de verbreding van de A4 wordt het gemaal eind 1994 vervangen door een nieuw elektrisch gemaal. De Antagonist kan een grote toeristische trekpleister worden in relatie met de nabijgelegen molendriegang van Leidschendam.